

KUIDAS ÄRA SELETADA ÖKOLOOGILIST KRIISI?

Riin Magnus

Artiklis vaatlen kolme tüüpi seletusi, mida kasutatakse ökoloogilise kriisi lahkamisel. Esmalt analüüsin keskkonnakriisi eitamisstrateegiaid, teisena ökoloogilise kriisi ajalooliste tagamaade tuvastamist ning kolmandana ökoloogilise kriisi eksistentiaalfilosoofilisi, inimloomust puudutavaid põhjendusi. Jõudes järeldusele, et kolme seletusskeemi vahel puudub hetkel igasugune dialoog, küsin, kas nende transdistsiplinaarsesse raamistikku seadmine võiks selleni viia. Lisaks osutan neile transdistsiplinaarsuse põhimõtetele, mis lubaks ökoloogiliste probleemide käsitlemisel kaasata kohalikku teadmist võrdväärse teadusliku teadmisega, ühendada sotsiaalseid küsimusi ökoloogilistega, viia lahendajad kokku lahkajatega.

Märksõnad: ökoloogiline kriis, keskkonnanfilosoofia, transdistsiplinaarsus

Alates keskkonnakaitse sünnist võib ökoloogilise kriisi jagada selle dominant-teemade järgi perioodideks: 20. sajandi keskpaigas oli põhiprobleemiks tööstusaaste, 1960. aastatel pestitsiidid, 1980.-1990. aastatel looduslike elupaikade hävimine ja biodiversiteedi vähenemine, 2000. aastatel on kõik ülejäänud konkurentsivõime välja tõrjunud globaalne soojenemine. Ökoloogilisele kriisile antavad seletused pole aga sellist ajaloolist järgnevust läbinud. Sellest hetkest alates, kui ökoloogiline teadlikkus viis keskkonnaprobleemide juurte otsimisele, on käibel olnud kolm põhilist selgitusskeemi. Esmalt on võimalik keskkonnakriis kunstlikuks probleemiks kuulutada. Seda teevad mitmed „skeptilised keskkonnauurijad” eesotsas Bjørn Lomborgiga. Nii seletatakse globaalset soojenemist nt Milankovici tsüklitega e Maa tiirlemisperioodi ja pöörlemistelje tsükliliste muutustega või 1500 aastaste päikesekiirguse tsüklitega (Avery, Singer 2007), liikide väljasuremist aga looduslikust valikust tuleneva loomuliku liikide rotatsiooniga. Teine võimalus kriisi ära seletada on tuvastada selle ajaloolised juured. Ajaloolised seletused omakorda jaotuvad religiooni- (White 1967), majanduspoliitika- (Strandberg 2009, Peet 1999) ning filosoofiakeskseteks käsitlusteks (Pratt 2000). Kolmas võimalus on pidada keskkonnahävitamist osaks inimloomusest. See on ökopessimistlik vaateviis, mis kohati ökofašistlikke tunnusjooni kannab (Linkola 1997, Zapffe 1992). Vaatan oma analüüsis, mis on nende kolme seletuse põhiargumendid ning kas neid oleks võimalik asetada ühisele transdistsiplinaarsele dialoogipinnale.

Probleemi ei ole

Tänapäeva tuntumaid ökoskeptikuid Taani publitsist ja statistik Bjørn Lomborg tõi 1998. aastal ilmunud raamatuga *The Skeptical Environmentalist: Measuring the Real State of the World* oma nime ühekorraga nii eetika-, loodusteaduste kui keskkonnakaitse tulisematesse debattidesse. Lomborgi põhipaatoseks on ökokriisi kuulutavate häirekellade vaigistamine, nende häälestamine mahedaks kellamänguks. Lomborg on oma üllitises ette võtnud kõik tänapäeva põletavamad keskkonnaprobleemid alates energiaressursside otsalõppemisest, metsade hävimisest, lõpetades mageveepuuduse ning bioloogilise mitmekesisuse vähenemisega. Kõigil neil küsimustel ei jõua hetkel peatuda, võtangi seetõttu vaatluse alla tema väite, et biodiversiteedi vähenemine on tegelikult pseudoprobleem.

Liikide väljasuremise problemaatikat õgvendades esitab Lomborg kaks põhilist argumenti: 1) teadlased ei ole suutnud seni veenvalt tõestada, miks inimene peaks üldse hoolima liikide kadumisest; 2) liikide väljasuremiskiirus on suurusjärgude võrra väiksem kui looduskaitstajad ja keskkonnateadlased seda näidata üritavad. Esimese argumendiga lükkab Lomborg ümber väited, justkui oleks looduslikku mitmekesisust vaja kaitsta paljude liikide meditsiinilise potentsiaali, inimese mitmekesise elukeskkonna või geenipanga säilimise nimel. Mitmekesist elukeskkonda tagavad inimese jaoks eelkõige taimed, suurimetajad, linnud, mitte aga nt bakterid või pärmseened, kelle arvele aga suure osa looduslikust mitmekesisusest võib kanda; meditsiini jaoks oluliste ainete leidmine taimedest on rohkem õnnemäng ning geenipanga säilitamine on tähtis vaid väheste, inimese jaoks elutähtsate liikide puhul (nt toiduteraviljad) (Lomborg 2007: 251). Looduse iseväärtusest lähtuvaid argumente ei vaevu Lomborg isegi ümber lükkama. Probleemide hindamise mõõdupuuks on Lomborg võtnud inimese kui oma väärtuses keskkonnast eraldiseisva ühiku. Teise argumendiga üritab Lomborg tõestada, et kõikjal meedias kajav prognoos, mille kohaselt järgmise 50 aastaga sureb välja 50 % liikidest, ei pea vett, andmed, mida tema kasutab, väidavad selleks arvuks 0,7 %.

Lomborgi teose ilmumisele järgnesid süüdistused valikulises viitamises, statistika taga asuvate uurimismeetodite mittetundmises, vähiklikkuses bioloogilistes faktides. Lomborg kaevati kohtusse, mõisteti süüdi, siis jälle õigeks. Mitmetes ajakirjades võtsid keskkonnakaitstajad ja loodusteadlased sõna raamatus esitatud väidete vastu, Lomborg esines vastuargumentidega (vt nt *Scientific American Magazine* 2002 / jaanuar). Täna, kui raamatu ilmumisest on möödunud üle 10 aasta, on suurem kära raamatus kirjutatu ümber küll vaibunud, ent Lomborg on kahtlemata rajanud kuulsusrikka tee ka järgmistele heaoluprohvetele.

Lomborgi juhtum on ilmekaks näiteks sellest, et statistika iseenesest ei paku faktidele tõlgendusluseid – võimatu on vahet teha korrelatsioonil ning põhjuslikul seosel, kui puudub info, milliste hüpoteeside ja meetodite najale on erinevaid muutujaid seostavad graafikud ehitatud. Lomborgi taotlus pakkuda statistika näol lõpuks ometi tooreid fakte, mis peaksid kõnelema iseenda eest, on samas poogitud selge eitusideoloogia külge. Kuidas muidu seletada tõsiasja, et Lomborg pole leidnud ühtki keskkonnaprobleemi, mille põhjustamisel võiks inimesel mingitki süüd leida?

Lomborgi seisukohad ning neile järgnenud kriitikatulv on paratamatult taustaks ning võrdlusaluseks, kui lugeda teisi keskkonnaprobleemide eitusideolooge. Kliimafüüsik Fred Singer ning põllumajandusteadlane Dennis Avery tallavad Lomboriga sama rada, kui esitavad oma seisukohad kliimasoojenemise ja liikide väljasuremise põhjuste kohta. Singer ning Avery ei ütle küll otseselt, et liikide

väljasuremine pole probleemiks, kuid see pole nende sõnul igal juhul probleem, mis oleks tingitud globaalsest kliimasoojenemisest (Singer, Avery 2009). Lisaks sellele kuuluvad Singer ja Avery nende teadlaste hulka, kes ei pea inimtegevust arvestatavaks kliimamuutusi mõjutavaks teguriks (Singer, Avery 2007). Nagu Lomborgki peavad nad Kyoto protokollis sarnaseid ettevõtmisi võitluseks tuuleveskitega, mis pealekauba sotsiaalselt ebavõrdsust soodustavad ning näljahädade ja haigustega võitlemise asemel saastekvootide piirides püsimiseks suuri rahakoguseid kulutavad. Osavate retoorikutena seavad nad küsimärgi alla fossiilsete kütuste osakaalu vähendamise energiatarbimises, küsides: “Kas inimesed loobuvad teaduslikest ja tehnoloogilistest eelistest, mis on lisanud 30 aastat keskmisele elueale üle kogu maailma?” (Singer, Avery 2007: 3). Singeri ning Avery nagu ka Lomborgi inimühiskondlike keskkonnaprobleemide eitamine on samas ajendatud järjekordsest maailmapäästmise katsest. Tundub, justkui oleks kokku põrganud kaks globaalset, kuid vastandlikku päästeprogrammi: keskkonnakaitsjad päästaksid justkui loodust iseeneses, mõtlemata inimese progresseeruvale heaolule, samariitlikud inimesepäästjad aga seaksid esikohale inimese kannatused iseeneses ning taandaksid kõik muu ebaoluliseks. Vastumeelsus teineteise seisukohtade suhtes on vastastikune.

Ökoloogilise kriisi religioossed ja filosoofilised tagamaad

Keskkonnaprobleemide ideeajalooliste käsitluste traditsioonis on Lynn White'i artiklil „Meie ökoloogilise kriisi ajaloolised juured” (White 1967) sama kaal kui Lomborgi raamatul kriisieitajate liinis. White'i sõnul on tänast teaduse ja tehnoloogia tegusat koostööd toitev progressiusk (lääne-)kristluse pärand nii nagu on seda kogu loodust kurnav oksidantaalne käitumisaad. White peab kristlust kõige antropotsentristlikumaks usundiks, milles Jumal on inimesele andnud täielikud volitused looduse valitsemiseks. Selle tõestuseks toovad kristluse kriitikud lõike Esimesest Moosese raamatust (“Ja Jumal ütles: „Tehkem inimesed oma näo järgi, meie sarnaseks, et nad valitseksid kalade üle meres, lindude üle taeva all, loomade üle ja kogu maa üle ja kõigi roomajate üle, kes maa peal roomavad!” ” (1 Ms 1: 26)) White'i eristab mitmetest teistest ökoloogilistest mõtlejatest see, et ta ei pöördunud ökoloogilisele kriisile lahenduse leidmiseks mitte idamaiste (nagu nt Gary Snyder) või põlisrahvaste usundite poole, vaid leiab Assisi Franciscuse näol kristluse enda sees inimese alandlikkust toonitava traditsiooni. Lynn White'i kristlusele kui looduse ekspluateerimise ideelisele põhjale vastukaaluks on Piibli inimest samas nähtud ka pigem kui looduse hooldajat või karjast, kes ühtlasi vastutab oma tegevusega Issanda loomaia heaolu eest (Smith 1998: 7-8).

Filosoofia ajaloos on ökoloogilise kriisi suuremateks ideelisteks patuoinasteks peetud Roger Baconit, Rene Descartes'i ning John Locke'i. Locke'i sõnul oli Jumal andnud küll maa kõigile inimestele ühiselt, kuid see ei välistanud hilisema isikliku maaomandi teket. Omandiõigus saadakse Locke'i sõnul maaharimise kaudu, mis isikliku panusena piiritleb endale kuuluva osa ühisomandist (Locke 1994 [1690]). Ulatuslikuma ja intensiivsema maa ümbertöötlemisega kaasnevad seega ka suuremad õigused nii maale endale kui selle produktidele. Taolise omandiõigusel põhineva maa ühekülgseks ressursiks muutmise vastu oli otseselt suunatud ameerika looduskirjaniku ja –filosoofi Aldo Leopoldi maa eetika (Leopold 2008 [1949]). Maad (mõeldes selle all nii pinnast, vett, taimi-loomi jne) tuleks maa eetikat järgides

käsitleda samasuguse kogukonna liikmena nagu inimesi, andes talle õiguse temale omaseks, looduslikuks-loomulikuks edasikestmiseks.

Ühest küljest tundub, et filosoofia ajalugu on ökoloogilisest kriisist kirjutajatel üsna selgelt ajastute või ideoloogiate kaupa pluss ja miinus lahtritesse jaotatud. Nii leiame vastavatest kirjutistest tihti polaarsused: valgustusaja antropotsentrism vs romantismi holism, loodususundid vs judaism ja kristlus, sotsialism vs kapitalism, kartesiaanlik dualism vs rousseaulik unitarism. Üksikautorite lahterdamisega on lood keerulisemad. Kuigi eespool mainitud Baconit, Descartes'i ja Locke'i pole ma ökoloogilistes kirjutistes veel positiivses valguses kohanud, ei saa sama öelda nt Aristotelese või Immanuel Kanti kohta. Sõltuvalt autori eelistustest tsiteeritakse Aristotelese töödest kord löike tema "Poliitikast", mis näevad looduse teleoloogilisust selle inimesele suunatuses (*scala naturae*'s¹ on taimed loodud loomade tarbeks, loomad inimese tarbeks), teisalt aga on võimalik välja valida sellele vastupidist väitvad kirjakohtad, mille järgi iga liik on eesmärk omaette ning loodus on ise eesmärgipärane vitaalne jõud (nt Cloudsley 1995). Sarnaselt toimitakse Kanti looduse teleoloogilisuse mõistega – kord annab see põhjust kõnelda organismide seesmisest eesmärgipärasusest (Weber, Varela 2002), enamikel juhtudel osutada aga vaid inim mõistuse piiratusele, mis elusloodust erinevalt eluta loodusest mehhaanikaprintsiipide alusel (veel) seletada ei suuda. Need kaks tõlgendust väljendavad loomulikult ka kaht täiesti erinevat seisukohta, kuidas inimene saab või peab elusloodusega ümber käima.

Keskonnaprobleemide sotsiaalsemale ja poliitilisemale taustale keskendub ameerika sotsiaalökoloog Murray Bookchin, kritiseerides ühtlasi mitmeid biotsentrismi esindajaid, kes ei tajuvat keskkonnaprobleemide taga lasuvaid laiemaid sotsiaalseid valupunkte (Bookchin 2005, 1994). Keskkonnaprobleemid on sotsiaalsed probleemid ning keskkonnale tehtud kahju on kapitali kogumisele orienteeritud, materiaalseid evolutsiooni produkte virtuaalseteks väärtusteks muutva ühiskonnakorralduse tagajärg (vt ka Strandberg 2009). "Olen pikalt väitnud, et petame end, kui usume, et elule suunatud maailma saab arendada või selleni on üldse võimalik jõuda sügavalt surmale orienteeritud ühiskonnas. USA ühiskond tänasel kujul on täidetud patriarhaalsuse ja rassismiga ning istub kaksiratsi kogu maailmal mitte ainult selle varade ja ressursside tarbijana, vaid ka igasuguste enesemääratluskatsete takistajana nii kodus kui võõrsil." (Bookchin 1994: 125) Detsentraliseeritud juhtimine, otsedemokraatia, alternatiivsed tehnoloogiad peaksid Bookchini nägemuses olema tänase kapitalistlikest omandi- ja võimusuhetest apokalüpsise äärele aetud maailma esimesteks vaba hingamise harjutusteks. Sarnaselt Lynn White'iga ei hülga Bookchin täielikult diskursust, milles ta kirjutab. Ameerika unistused võiksid olla ka kaasaegse ökoloogia aluseks, kui nad vastaksid algsetele demokraatlikele ja kogukondlikele ideaalidele.

¹ Arthur Lovejoy on Aristotelese olendite hierarhia (*scala naturae*) jaganud kolmeks osaks: zooloogiliseks, psühholoogiliseks ja ontoloogiliseks komponendiks. Zooloogilises hierarhias on kõrgeimal tasandil olendid, kes sündides enim arenenud; psühholoogilises hierarhias määrab kõrgema astme looduse skaalal hingejõud, mis päädib inimese ratsionaalsusega; ontoloogilises plaanis on järgu määrajaks potentsiaalse ja reaalse suhe – iga olend v.a. Jumal on oma reaalsuses ilma jätud nii osadest olemuslikest üldtunnustest kui järgmise arengutasemele iseloomulikest olemisviisidest (Lovejoy 1964: 58-59). Idee *scala naturae*'st kui maailma peamisest korrastuspõhimõttest kandus antiigist keskaega, omades märkimisväärset seletusjõudu uusajalgi.

Ökopessimistlikult inimloomusest

Soomes, Hämes elav kalur Pentti Linkola on tänapäeva üks tuntumaid ökopessimiste, kelle mõningad kirjutised selgelt ka ökofašismi tiitlit võiks kanda. Linkola inimene toimib oma bioloogiliste tungide ajel, kui tarbib, hõivab ja vallutab nii palju, kui võimed lubavad.

„Inimliigi ja indiviidi pärilikkuses puudub võime talitseda tootmist ja tarbimist, võime pöörata kõik inimlik tegevus kokkuhoiuteele. Inimese geneetilisest varustusest puuduvad kõik regulatsioonimehhanismid liigse rikastumise puhuks. Kogu liigi arengu aja on inimene küünte ja hammastega rebinud loodusest kõike kättesaadavat.” (Linkola 1997: 25)

Kultuur ei saa toimida siin mingi pidurina, olles abituks katseks inimese süvaloomusest tulenevat muuta. Jääb vaid aus ja õiglane looduslik valik. Kõik humanitaarsed katsed inimkonna solidaarsust ning kasvava Kolmanda Maailma elanikkonna elatustaset tõsta, on asjatu vastuhakk loodusele endale. Selle tagajärjeks on paratamatult inimliigi enese häving. Linkola kuulutatav uus maailmavaade näeb ette haiguse ja vaesuse aktsepteerimist loodusliku valiku mehhanismidena, arenguabist loobumist, hariduse piiramist ning seeläbi ka inimeste tarbimisvõime ning arvukuse vähendamist.

Linkola pöördumine loodusliku valiku veriste hammaste poole on pigem pelgupaiga otsimine kui töökuulutus. Erinevalt mitmetest evolutsioonibioloogidest, kes kasutavad looduslikku valikut neutraalse ja objektiivse faktina inimkäitumise seletamisel, on Linkola kõnelused loodusliku valiku püsivast jõust ajendatud veendumusest, et inimkultuur on läbikukkunud ning inimene ise on kultuurilise olendina häbiväärne. Inimene on kas küündimatu, ükskõikne või kitsalt oma huvidesse takerdunud. Mõistusega ei suuda ta midagi mõistlikku korda saata, kõige vähem huvitavad teda probleemid, mille põhjused lasuvad ta enda tegevuses.

Norra filosoof Peter Wessel Zapffe mõtleb inimloomusest sama pessimistlikes toonides kui Linkola. Ent Zapffe, erinevalt Linkolast, ei maabu sotsiaalse misantroopia halastuseta lahinguväljal, vaid valib resignatsiooni (Zapffe 1992). Tõstab käed üles kõigi nende vahendite ees, mille inimkond on leiutanud, et end omaenese loomusest päästa. Kultuur on kate, varjetelk, mille katuse all inimese eksistentsiaalne tühjus välja ei paista. Bioloogilise olendina pole inimesel algust ega lõppu, kuid teadvus ei kannata pidevast muundumistest tulenevat pidetust välja. Kollektiivse teadvusena toimiv kultuur soosib seetõttu kiindumuste, isolatsioonide, asendustegevuste teket, mis inimliku tühjuse kinni kataksid. Teadvus ei talu, et elu-surma skaalal on inimene võrdne võrdsete seas, ühtaegu söödav ja sööja, kõdunev ja kujunev.

Nii Linkola kui Zapffe ökoloogilise kriisi süvapõhjuseks on inimloomuse enda traagika. Looduse ekspluateerimine ja enese võimukandjaks kuulutamine on Zapffe puhul õnnetu asendustegevus, otsitud täidis, mis eksistentsile justkui mõtet ja sisu peaks andma ja Linkola puhul on see ükskõiksus ja enesekesksus, mis looduse edasikestmistungi inimloomuses kõverpeegeldab.

Võimalused transdistsiplinaarseks dialoogiks

Ammu on mõistetud, et keskkonnaprobleemide lahkamine ja lahendamine vajab teadusdistsipliinide tihedamat koostegutsemist. Seda on proovitud saavutada nii interkui multidistsiplinaarsuse katteterminite alla koondudes. Viimastel aastakümnetele on

nende kahe teadussilla kõrvale kerkinud kolmaski – transdistsiplinaarsus. Lähenemise üks peaideologe Basarab Nicolescu on väitnud, et kui interdistsiplinaarsuses vahetavad distsipliinid omavahel meetodeid ja multidistsiplinaarsuses tegeletakse ühe uurimisteedega eri distsipliinide vaatepunktist, siis transdistsiplinaarses uurimises hõlmatakse ala, mis on ühtaegu distsipliinide ülene, vaheline ja neile ühine (Nicolescu 1997). Mis võiks olla sellise suuna panus ökoloogilise kriisi analüüsi ning lahendamisse? Kas oleks võimalik eeltoodud kolme keskkonnaprobleemide äraseletamise strateegiat transdistsiplinaarsele alusele seada ning seletusskeemide paljusust seeläbi keskkonnaprobleemide parema mõistmise teenistusse rakendada?

Esmalt võib eeltoodud lähtekohtade erinevusi endid seletada autorite erineva taustaga. Keskkonnakriisile eitusega reageerivad autorid toetuvad kas majandusteadustele või statistikale, ajaloolisi põhjuseid lahkavad autorid esindavad ideaajaloolist positsiooni ning inimloomust keskkonnaprobleemide süvapõhjuseks pidavatel autoritel on tihedamad seosed filosoofilise eksistentsialismiga. Niisiis on nende kolme strateegia puhul tegu enama kui multidistsiplinaarsusega, pigem on küsimus mõistmise erinevates registrites, mis hõlmavad nii filosoofilist kui teaduslikku plaani.

Sellest lähtuvalt tõuseb võtmeküsimuseks, kas transdistsiplinaarsus suudab pakkuda alternatiivi senistele arusaamadele teadmisregistrite sünteetilisest või analüütilisest toimimisest ühiskonnas. Sünteetiline lähenemine, kus filosoofia, teadus, kunst jne võtavad lõimudes üle üksteise keeli, sarnaneb pigem interdistsiplinaarsusele, analüütiline lähenemine, kus erinevad teadmis- ja tunnetusviisid eksisteerivad kõrvu, pretendeerimata üksteise osale maailmaseletustes, sarnaneb ent multidistsiplinaarsusele. Tavatunnetus (mis toimib teaduseelses eluilmas (*life-world*) (vt Pohl, Hirsch *Core terms in transdisciplinary...*)) on nii inter- kui multidistsiplinaarsuse puhul enamasti eraldatud teaduslikust tunnetusest ning seetõttu võivad nad erinevaid inimitunnetuse vorme haaravale sünteetilisele ja analüütilisele epistemoloogiale vaid sarnaneda. Teaduslik tunnetus jääb nii inter- kui multidistsiplinaarsuses siiski selgelt kirjeldavaks pooleks ja tavakogemus kirjeldatavaks.

Vähemalt mõnedes lähenemistes ilmneb transdistsiplinaarsuse erinevus multidistsiplinaarsusest ja interdistsiplinaarsusest aga just seeläbi, et transdistsiplinaarsus ise on traditsioonilised teaduse piirid ületanud, lubades uurimisprotsessi teadmiste hankimise viise, mida teaduslik meetod on seni blokeerinud. Nii väidetakse transdistsiplinaarsuse hartas, et transdistsiplinaarne haridus taasväärtustab intuitsiooni, kujutlusvõime, tundlikkuse ja keha rolli teadmiste edastamisel (*Charter of Transdisciplinarity* 1994, artikkel 11). Üks tänase kompleksuseteooria tuntumaid autoreid ning transdistsiplinaarsuse harta kaasautoreid Edgar Morin leiab lisaks, et ainuüksi kogemuste, distsipliinide, loomingu ja ideede seoste väärtustamisest on vähe. Vaja on spetsiaalseid meetodeid, praktikaid, mis need seosed reaalseteks ühendusteks muudaksid (vt Burnett *Disciplines in Crisis...*). Kuna keskkonnaprobleemide lahendamine ja mõistmine ei saa olla ainult käputäie teadlaste pärusmaa, on just siin oluline jõuda selleni, et kõik eksisteerivad teadmisvormid oleksid mõtestamistegevusse kaasatud või võrdväärsena aktsepteeritud. Teadusuuringute alusel koostatud keskkonna-alane seadusandlus ja ettekirjutused eraldavad kohaliku inimese tema (kultuuri- ja loodus)keskkonnast, kui ei arvesta nende teadmisviisidega, mida kohalik enda elukeskkonnas hakkamasaamiseks kasutab.

Kuigi eelnevalt toodud kolm seletust üritaks justkui kõik leida keskkonnakriisi põhjuseid, ilmneb, et selle varjus tegelevad nad hoopis erinevate küsimustega: kes väärastunud inimloomuse, kes keskkonnakaitsjate aferismi ja pseudoprobleemide genereerimise oskusega ning kes ajaloo kõverkäikudega. Omamoodi fatalistlikud on nad kõik. Transdistsiplinaarse dialoogi esimeseks tingimuseks on erinevate lähenemiste jõudmine sama probleemini. Antud juhul aga tegeletak justkui hoopis erinevate probleemidega. Või täpsemalt, keskkonnakriisi ei tajutagi probleemina, sest fatalistlik lähenemine võib pakkuda küll põhjendusi, kuid mitte lahendusi. Probleem aga eeldab juba definitsiooni kohaselt lahenduse võimalust. Seetõttu võiks esimene samm keskkonnakriisi transdistsiplinaarse käsitluse poole olla see, kui omavahel suudaksid dialoogi astuda suunad, mis kriisi põhjendavad ja suunad, mis seda lahendavad. Hetkel aga tundub, et seletajate fatalism ja lahendajate progressivism rabelevad teine teiselpool kriisibarrikaadi.

Kirjandus

- Bookchin, Murray 1994. (From) Defending the Earth. In: Gruen, L.; Jamieson, D. (eds.) *Reflecting on Nature: Readings in Environmental Philosophy*. New York, Oxford, Oxford University Press 121-131.
- 2005. Society and Ecology In: Dryzek, J, Schlosberg, D (eds.) *Debating the Earth: The Environmental Politics Reader*; Oxford Univeristy Press 385-397.
- Cloudsley, Tim 1995. *Ideas of Nature in the European Imagination*. History of European Ideas 20(1-3), 333-340
- Leopold, Aldo 2008 [1949]. Maa eetika. Rmt: Keerus, K, Keskpai, R (toim) *Keskkonnaeetika võtmetekste*. Tartu, Eesti Keele Sihtasutus, 17-35
- Linkola, Pentti 1997. *Juhatus 1990-ndate mõtlemisse*. Haapsalu, Vaialiit
- Locke, John 1994.[1690] (From) The second treatise on government. In: Gruen, L.; Jamieson, D. (eds.) *Reflecting on Nature: Readings in Environmental Philosophy*. New York, Oxford, Oxford University Press, 20-21.
- Lomborg, Bjorn 2007. *The skeptical Environmentalist: measuring the Real State of the World*. Cambridge University Press.
- Lovejoy, Arthur 1964. *The Great Chain of Being: A Study of the History of an Idea*. Cambridge MA, London, England; Harvard University Press.
- Peet, Richard 1999. *Theories of Development*. NY, The Guilford Press.
- Pohl, C; Hirsch, G. Core terms in transdisciplinary research; Available: http://www.transdisciplinarity.ch/d/Transdisciplinarity/documents/HB_Core_terms.pdf
- Pratt, Vernon (with Howard, J, Brady, E) 2000. *Environment and Philosophy*. London and New York, Routledge.
- Singer, Fred S.; Avery, Dennis T. 2007. *Unstoppable global warming: every 1,500 years*. Rowman & Littlefield
- 2009. Liikide surm. - *Akadeemia* 2: 308-337
- Smith, Mark J. 1998. *Ecologism: Towards Ecological Citizenship*. Buckingham, Open University Press.

- Strandberg, Marek 2009. Roheline tõde. *Postimees* 26.03.2009
- Zapffe, Peter Wessel 1992. The Last Messiah Rmt: Reed, Peter, Rothenberg, David (eds.) *The Norwegian Roots of Deep Ecology: Wisdom in the Open Air*. Minneapolis ja London, University of Minnesota Press.
- Weber, A., Varela, F. 2002. Life after Kant: Natural purposes and the autopoietic foundations of biological individuality. - *Phenomenology and the Cognitive Sciences* 1: 97–125
- White, Lynn 1967. The historical roots of our ecological crisis. - *Science* 155 (10 Mar): 1203-7

Kasutatud internetiallikad

- Burnett, Ron Disciplines in Crisis: Transdisciplinary Approaches in the Arts, Humanities and Sciences Available: <http://www.ecuad.ca/~rburnett/transdisciplinary.html>
- Charter of Transdisciplinarity Available: <http://nicol.club.fr/ciret/english/charten.htm>
- Nicolescu, Basarab 1997. The transdisciplinary evolution of the university condition for sustainable development. <http://basarab.nicolescu.perso.sfr.fr/ciret/bulletin/b12/b12c8.htm#note>, 30.11.2009

How to Explain Away the Ecological Crisis?

In the article I analyse three types of explanations that are commonly used to explain the ecological crisis. At first, I will take a look at the strategies whereby the presence of the ecological crisis is denied; secondly tracing the historical roots of the crisis is taken under observation, and finally the existential philosophical reasoning, touching upon human nature, is reflected upon. While concluding that there is no dialogue between those explanation schemes at the moment, I'll enquire, whether putting them into a transdisciplinary framework may provide a ground for that. In addition, I'll point to those principles of transdisciplinarity, that may help to encompass local knowledge on a par with scientific understanding while tackling ecological problems, to combine social questions with ecological ones and to bring the ones who centre on solving the problems together with those who are tracing the sources of ecological crisis.

Key terms: ecological crisis, environmental philosophy, transdisciplinarity

Uuringut toetas Euroopa Liit läbi Euroopa Regionaalarengu Fondi (Kultuuriteooria Tippkeskus) ja see viidi läbi uurimisprojekti "Semioosi biosemiootilised mudelid" (ETF8403) raames.